

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

عنوان

تأثیر شبکه های اجتماعی بر شکل گیری شخصیت جوانان و نوجوانان

استاد راهنما^۱: فریبا زینی

نویسندگان^۲: محدثه خانی

مریم علی مراد

سیده رباب علوی

وحیده قره خان نژاد

^۱. حوزوی سطح ۳، دانشجوی دکترای فقه خانواده
^۲. طلبه سطح دو حوزه علمیه صادقیه خواهران تبریز

چکیده

امروزه شبکه های اجتماعی تاثیرات شگرفی در زندگی بشر ایجاد کرده که گاهی موجب پیشرفت و گاهی موجب آسیب در شخصیت نوجوانان و جوانان می شود. جوانان و نوجوانان که عمده ترین کاربران این شبکه ها هستند و بیشتر زمان خود را در آن سپری می کنند وجود دارد هر چقدر زمان استفاده نادرست از این شبکه ها بیشتر باشد به طبع افراد بیشتر تحت تأثیر محتویات این شبکه ها قرار می گیرند و سبک زندگی و نگرش آنها تغییر می کند. این مقاله با هدف بررسی نقش رسانه ها و شبکه های اجتماعی در شکل گیری شخصیت و تربیت جوانان و نوجوانان و نیز شناسایی آثار مثبت و منفی رسانه ها تجزیه و تحلیل تاثیرات شبکه های اجتماعی بر هویت فرهنگی، مهارت ارتباطی و اجتماعی و نیز سبک زندگی ونحوه شکل گیری شخصیت نوجوانان و جوانان با روش توصیفی _تحلیلی با استفاده از منابع علمی به صورت کتابخانه ای گردآوری شده که در مقالات پیشین به این موضوع کمتر اشاره شده و می توان به این نتیجه رسید که فضای مجازی بر شخصیت آنان تأثیر فراوانی داشته است.

کلیدواژه ها: شبکه های اجتماعی ، شخصیت ، شخصیت جوانان ، شخصیت نوجوانان ، رسانه ،

فضای مجازی

مقدمه

در قرن بیستم با پیشرفت فناوری و تولد شبکه‌های اجتماعی انسان شاهد تحولات اساسی در حیطه ارتباطات جمعی و فردی شده؛ چرا که این فناوری باعث از بین رفتن مرزهای جغرافیایی و محدودیت زمان و مکان بوده و عامل اصلی استقبال بی‌نظیر افراد از این شبکه‌ها شده؛ تاثیرات شگرف این فناوری به گونه‌ای است که انسان‌ها از یک نقطه جهان می‌توانند با فشار چند دکمه با نقاط مختلف جهان ارتباط برقرارکنند و پیام خود را به راحتی انتقال و نشر دهند؛ گستره این فناوری در زندگی بسیار از افراد به گونه‌ای شده که نمی‌توانند این شبکه‌ها را از زندگی خود حذف کنند؛ چراکه جزئی از زندگی آنها شده و اگر این شبکه‌ها نباشد زندگی بسیاری از افراد بامشکل جدی روبه‌رو می‌شود.

دسترسی سریع، آزاد و بی‌حد و حصر به اطلاعات و دوطرفه یا جمعی بودن تعاملات در این شبکه‌ها باعث شده روزانه حجم زیادی اطلاعات جابه‌جا شود.

برخی جامعه‌شناسان معتقدند جامعه بشری وارد مرحله جدیدی شده که از آن تحت عنوان کلی «جامعه اطلاعاتی» یاد می‌کنند.

همه اقشار جامعه در هر سطحی از رفاه که هستند، از این شبکه‌ها استفاده می‌کنند ولی عمده‌ترین مخاطبان و کاربران این شبکه‌ها نوجوانان و جوانان هستند که بسیاری از زمان فراغت خود را در این فضا سپری می‌کنند و در فرایند این استفاده تحت تاثیر محتویات این شبکه‌ها قرار می‌گیرند و این تاثیر موجب تغییر در سبک زندگی، نوع نگرش‌ها، ارزش‌گذاری‌ها، الگوی کار، نظام آموزشی، بازار کار و حتی نوع جهان بینی آنها می‌شود و در شکل‌گیری شخصیت آنها تاثیر مستقیم می‌گذارد؛ چگونگی شخصیت جوانان و نوجوانان چنان در جامعه حائز اهمیت است که اگر به درستی شکل نگیرد باعث انحطاط و فرسایش جامعه میشود و اگر به صورت سالم شکل بگیرد باعث تعالی و پیشرفت جامعه می‌شود در واقع سلامتی و پیشرفت آینده جامعه در گرو شخصیت سالم جوانان و نوجوانان آن جامعه است.

مقاله حاضر با روش توصیفی _تحلیلی برآن است که به بررسی و تبیین نقش رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی در شکل‌گیری شخصیت نوجوانان و جوانان بپردازد از آنجایی که گردآوری اطلاعات

و مطالب مربوط به این موضوع با استفاده از کتاب ها و مقالات علمی بود و در اینصورت مقاله بصورت روش کتابخانه ای ارائه می گردد.

تحقیقات متعددی درباره ابعاد مختلف شبکه‌های اجتماعی صورت گرفته از جمله مقاله ای با عنوان «آشنایی با شبکه‌های اجتماعی و نقش آن در زندگی افراد» که به این نتیجه رسیده اند که استفاده بیش از حد از شبکه های اجتماعی باعث دوگانگی در هویت و شخصیت فرد و نیز کم اراده شدن وضعف تحمل در افراد می شود.

مقاله دیگری با عنوان «آسیب شناسی نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در تربیت نوجوانان» نشان داد شبکه های اجتماعی باعث منزوی شدن، خودبیگانگی، هیچ انگاری ارزشی، افسردگی و اختلال های جنسی می شود.

و در تحقیق دیگر با عنوان «تاثیر شبکه های اجتماعی بر سبک زندگی نسل چهارم» مشخص کرد که با افزایش استفاده از شبکه های اجتماعی باعث گرایش برسبک زندگی مدرن می شود هرچقدر افراد از سبک زندگی سنتی فاصله می گیرند باعث کاهش اعتماد جمعی می شود.

در پژوهشی نیز با عنوان «بررسی پیامد جامعه شناختی شبکه های اجتماعی بر هویت فرهنگی جوانان» به این نتیجه دست یافته اند که این شبکه ها باعث می شود نظم اجتماعی، فرهنگی و هویت و روابط افراد دگرگون شده و سبب فرد گرایی، از خود بیگانگی و اضطراب در افراد می شود.

همچنین در تحقیقی با عنوان «بررسی آسیب های نوین شبکه های اجتماعی بر سلامت روانی جوانان» نشان داده شده که رسانه های نوین و شبکه های اجتماعی باعث تغییر فرهنگ، هویت و ارزش های حاکم بر یک کشور و حتی نظم و امنیت می شود و خود در شکل دهی به افکار عمومی ملی و فرا ملی و فرهنگ عامه تاثیر دارد در این مقاله با بررسی در مقالات متعدد به این نتیجه دست یافته ایم که شبکه های اجتماعی اثرات مثبت و منفی زیادی در شکل گیری شخصیت نوجوانان و جوانان دارد از جمله افزایش خلاقیت ، بهبود ارتباطات اجتماعی ، از بین رفتن تأثیرات هاله ای و تقویت مهارت ها است ، اما معایبی هم مانند افسردگی، کاهش تعاملات حقیقی ، اعتیاد ، آسیب های فرهنگی و

جسمی را موجب شده و میتوان با تأکید بر مدیریت استفاده از این شبکه ها و آموزش سواد رسانه ای و سیاست های حفاظتی برای بهره برداری بهینه و کاهش اثرات منفی بوده، اقدام کرد.

۱. شاخص‌های شبکه‌های اجتماعی

معیارهایی هستند که میزان تعامل، محبوبیت، دسترسی و اثربخشی فعالیت‌ها در الگوهای اجتماعی را اندازه‌گیری می‌کنند؛ این شاخص‌ها نه تنها برای برندها و بازاریابان مهم است؛ بلکه در تحلیل رفتار کاربران، از جمله نوجوانان و جوانان نیز کاربرد دارند (جهانی امیر آباد و همکاران، سال ۴۰۳۱، ص ۲۱) علاوه بر این شاخص‌های شبکه‌های اجتماعی برای سنجش و ارزیابی عملکرد فعالیت‌های یک کسب و کار در شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌شود و به بازاریابان دیجیتال کمک می‌کند تا میزان اثربخشی کمپین‌های خود را در این الگوها بسنجند و تصمیمات بهتری در خصوص استراتژی‌های بازاریابی اتخاذ کنند. (امیرپور و گریوانی، ۱۳۹۳، ص ۴۵)

شاخص‌های شبکه‌های اجتماعی عبارتند از:

۱. آگاهی که نشان می‌دهد که چه تعداد از مخاطبان با محتوای شما آشنا شده‌اند و درگیر آن شدند.
۲. تعامل که میزان تعامل کاربران با محتوای شما را نشان می‌دهد؛ مانند لایک، کامنت، اشتراک گذاری و ذخیره پست‌ها.
۳. نرخ تبدیل که نشان می‌دهد که چه تعداد از مخاطبانی که با محتوای شما درگیر شده‌اند، به مشتری یا کاربر نهایی تبدیل شده‌اند؛ مانند خرید محصول، ثبت نام و...
۴. نرخ بازگشت سرمایه نشان می‌دهد که آیا سرمایه‌گذاری شما در شبکه‌های اجتماعی به سوددهی منجر شده است یا خیر؟
- ۵- تعداد دنبال کنندگان
۶. میزان بازدید از پروفایل
۷. تعداد کلیک روی لینک‌ها
۸. میزان اشتراک گذاری محتوا که همگی از جمله شاخص‌های مهم در شبکه‌های اجتماعی هستند. (اکبری تبار و هزار جریبی، ۱۳۹۲، ص ۷۸)

رفتار و نگرش خود بزرگسالان در مقابل شبکه های اجتماعی بر نحوه استفاده نوجوانان تأثیرگذار است؛ والدین باید الگویی مناسب باشند. (معمار و همکاران، ۱۳۹۱، ص ۱۶۰)

_ ترویج گفتگوهای صمیمانه و فضای امن:

ایجاد محیطی در خانواده و مدرسه برای صحبت درباره تجربه های آنلاین و مشکلات مرتبط، به کاهش استرس و حل مسائل کمک میکند. (نجفی، ۱۳۹۴، ص ۱۴)

نتیجه گیری

شبکه‌های اجتماعی به عنوان یک فناوری کلیدی دیجیتال، تأثیرات گسترده و چند وجهی بر نوجوانان و جوانان دارند که این تأثیرات هم شامل فرصت‌ها و ظرفیت‌های مثبت متنوعی از جمله افزایش خلاقیت، ارتقاء ارتباطات اجتماعی، تسهیل دسترسی به اطلاعات و تقویت هویت فردی است و هم در معرض پیامدهای منفی همچون آسیب‌های روانی (افسردگی، اضطراب)، افت کیفیت روابط اجتماعی حقیقی، آسیب‌های جسمی و کاهش اعتماد به نفس قرار دارند. در واقع استفاده ناآگاهانه یا بیش از حد از این شبکه‌ها می‌تواند باعث بحران هویت، اعتیاد، تنهایی، وابستگی به تایید دیگران و تضعیف بنیان‌های آموزشی و تربیتی شود.

بنابراین، برای بهره‌گیری بهینه از مزایا و کاهش آسیب‌های احتمالی شبکه‌های اجتماعی، ضروری است والدین، مدارس، و سیاست‌گذاران با آموزش رسانه‌ای علمی، نظارت و حمایت مستمر، فضایی امن و سالم برای نوجوانان فراهم کنند. تقویت هویت فرهنگی و دینی، کنترل محتوای مضر، افزایش مهارت‌های تفکر نقادانه و تشویق به فعالیت‌های اجتماعی و ورزشی از مهم‌ترین راهکارهای عملی این حوزه است. در مجموع، شکل‌گیری شخصیت سالم جوانان در عصر شبکه‌های اجتماعی نیازمند مدیریت هوشمندانه و تعادل میان استفاده مفید از این فناوری‌ها و کنترل اثرات منفی آن است تا آینده‌ای روشن‌تر و جامعه‌ای پویا برقرار شود.

فهرست منابع و مآخذ

الف) مقالات

۱. ابراهیمی، شکیبیا؛ نیکخواه، سمانه؛ هاشم زاده زازرانی، علیرضا؛ محمدی لری، اشکان، «تأثیر رسانه های اجتماعی بر سلامت روان نوجوانان» کنفرانس ملی حقوق، روانشناسی و مشاوره علوم اجتماعی و انسانی، سال ۱۴۰۳
۲. اکبری تبار، اکبر؛ هزار جریبی، جعفر، «تأثیرات شبکه های اجتماعی مجازی بر سبک زندگی و اوقات فراغت جوانان» فصلنامه مطالعات فرهنگی و ارتباطات، ص ۷۱-۹۲، سال ۱۳۹۲
۳. امیرپور، محبوبه؛ گریوانی، محمد، «تأثیر شبکه های اجتماعی بر سبک زندگی جوانان» دومین همایش ملی پژوهش های نوین در علوم انسانی و اجتماعی، ۱۳۹۳
۴. توکلی اله آبادی، مهدی؛ «تأثیر شبکه های اجتماعی مجازی بر سبک زندگی»، ششمین کنفرانس بین المللی ON روانشناسی علوم تربیتی و سبک زندگی تفلیس، گرجستان، سپتامبر ۲۰۲۰
۵. جدیدی محمدآبادی، اکبر؛ دشتی، نرگس «اثر بخشی شبکه های اجتماعی مجازی بر میزان پرخاشگری و تفکر خلاق دانش آموزان دختر متوسطه دوم شهر یزد» فصلنامه فناوری و دانش پژوهی در تعلیم و تربیت سال دوم، پایانی ۳ بها ۱۴۰۱، شماره اول، صفحه ۱۷-۲۴.
۶. جهانی امیرآباد، اعظم؛ رستمی، زهره؛ مجیدی، حامد. «بررسی تأثیر فضای مجازی شبکه های اجتماعی بر نوجوانان و دانش آموزان» در: اولین همایش بین المللی ایده های تحول آفرین در زمینه مطالعات فرهنگی و آموزشی. تهران: دانشگاه شهید بهشتی. (۱۴۰۳).
۷. حسینقلی پور، اصغر؛ بیگ زاده، بهداد؛ پورشالچی، حسام. «آشنایی با شبکه های اجتماعی و نقش آن در زندگی افراد» سومین کنفرانس بین المللی علوم رفتاری و مطالعات اجتماعی، استانبول_ ترکیه. (۲۰۱۶).
۸. زمانی، پیام. «بررسی اثرات مثبت و منفی استفاده از شبکه های اجتماعی بر دانش آموزان» بیتا

۹. سیاه پوش، مصطفی؛ شکوهی سعید، «بررسی آسیب های اجتماعی شبکه های اجتماعی بر دانش آموزان»، همایش کنفرانس پژوهش های مدیریت، تعلیم و تربیت در آموزش و پرورش، ص ۳۱۵-۳۲۴، اسفند ۱۴۰۲
۱۰. شمسایی، مجید. «شبکه های اجتماعی مجازی ونوجوانان»، فصلنامه روانشناسی و علوم رفتاری ایران (سال پنجم)، شماره ۱۷، صفحه ۴۸_۵۳. بهار ۱۳۹۸.
۱۱. صادقی، فاطمه؛ حیدری، مظاهر، «آسیب شناسی نقش شبکه های اجتماعی مجازی در تربیت نوجوانان»، مطالعات تربیتی و روانشناختی خانواده، سال دوم، شماره دوم، بیتا
۱۲. علائی، رقیه؛ فکری خواجه، فهیمه، «رشد اجتماعی جوانان و نوجوانان و نقش رسانه ها بر آن با تأکید بر برنامه های ماهواره»، مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی، دوره ۹، شماره ۱، ص ۲۵۷-۲۴۶، بهار ۱۴۰۲
۱۳. فرنیان، اصغر؛ نادر پور، بابک؛ بلندیان، غلامحسین؛ دارابی، علی؛ «بررسی نقش درمانی شبکه های اجتماعی مجازی بر سلامت روانی و خوشونت در جامعه» مجله علوم پزشکی رازی دوره ۲۹، شماره ۸، آبان ۱۴۰۱.
۱۴. قربانی، محمد مهدی؛ علیرمضانی، احمد؛ دارابی، معصومه، «شناسایی و تبیین آسیب های فرهنگی فضای مجازی»، دو فصلنامه مطالعات اسلامی آسیب های اجتماعی، دانشگاه شاهد، دوره ۱، شماره ۲، پاییز و زمستان ۱۳۹۸ (پیاپی ۲)
۱۵. کهن سال، محمد؛ ابراهیمی، فاطمه؛ رجائی، زهرا، «شبکه های اجتماعی وتأثیر آن بر سبک زندگی نوجوانان و جوانان شهر مشهد» فصلنامه مطالعات فرهنگی و ارتباطات، سال دهم، شماره ۴، صفحات ۴۹-۷۴، سال ۱۳۹۴
۱۶. ماه پیشانیان، مهسا، «شبکه های اجتماعی و آسیب های سیاسی و روانی»، نشریه ره آورد نو، شماره ۳۵، ص ۱۶-۲۱، تابستان ۱۳۹۰
۱۷. محمودی، سارا؛ محمد مزیدی شرف آبادی، علی؛ اسلامی، حسین، «تحلیل کیفی آسیب های اجتماعی نوجوانان در شبکه های اجتماعی مجازی» مطالعات روانشناختی نوجوان و جوان، سال دوم، شماره ۲، پاییز و زمستان ۱۴۰۰ (پیاپی ۳)

۱۸. مشایخ، فرحناز؛ حاجی زاده ، هانیه «فرصت ها و آسیب های فضای مجازی» فصلنامه علمی-تخصصی انگاره های نو در تحقیقات آموزشی؛ سال دوم، شماره ۲، ص ۹۱-۱۱۳ سال ۱۴۰۲
۱۹. معمار، ثریا؛ عدلی پور، صمد؛ خاکسار، فائزه، «شبکه های اجتماعی مجازی بحران هویت»، فصلنامه علمی-پژوهشی مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران ، دوره اول، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۱
۲۰. میرطالبی، سیدمحسن؛ باصری، احمد؛ جوادی، علی؛ رضاییان، مجید ، «طراحی مدل استفاده از شبکه های اجتماعی موبایل در هویت یابی نوجوانان»، مطالعات روانشناختی نوجوان و جوان ، سال چهارم ، شماره ۷، مهر ۱۴۰۲ (پیاپی ۱۳)
۲۱. نجفی زادگان، یاسین، «مزایا و معایب فضای مجازی»؛ پایگاه خبری روانشناسی و بهداشت روان، تیرماه ۱۴۰۲
۲۲. نجفی علمی، محمود، «فناوری اطلاعات نوجوانان و بحران هویت»، کتابداری، آرشیو و نسخه پژوهشی؛ نشریه ره آورد نور، شماره ۳۲، پاییز ۱۳۸۹